

TÉRKÉPKÉP

A Wodianer a Duna mellett

Holló Szilvia Andrea

Vasquez pesti lapjának egyik metszete izgalmas pillanatot örökít meg. Egy méretében impozáns, küllemében elegáns ház előtt vadul száguld a kétlovas kocsi, a széles, ám kövezetlen utca közepén két pesti polgár a közelgő veszélyre ügyet sem vetve, békésen társalog. Az épület, amely előtt a reformkori Pesten korántsem szokatlan jelenet játszódik, Wodianer Rudolf háza a Duna mellett. Csakhogy e néven aligha találánk rá a műemléki jegyzékekben.

Kardetter Tamás pesti polgár egyike volt annak az öt ácsmesternek, akik 1791-ben felvásárolták a mai Lánchíd környékén fekvő folyóparti területet. Akkoriban nem volt ott más, mint szemét, pocsoltyák és méretes gödrök. Az értéktelen földdarabot Johann von Schilson, a városfejlesztésért felelős császári hivatalnok még arra sem méltatta, hogy felvegye a parcellázási tervbe. Kardetter az 1132 négyesögöl nagyságú telekért jutányos árat fizetett, s rögvest felhúzott rá egy kisebb épületet. Egy évtizeddel később, már mint a Hild János-féle városszabályozást

előkészítő bizottság külső tagja, mindent elkövetett azért, hogy a környéket – részbeni tulajdonát – bevonják a fejlesztésekbe. Fáradozása sikerrel járt, a húszas évek elején már ezen a telken is egy az előbbinél nagyobb házat tüntettek fel a térképek. A ma is itt álló kétemeletes, klasszicista épületet a Feldunaszor 12. (ma Akadémia utca 3.) szám alatt, az egykori Fő (ma Arany János) utca sarkán azonban csak 1836-ban építették Hild József tervei alapján, Tánzer (Tenczer) József megbízásából, mintegy a Rakpiac házsorának lezárásaként.

Eötvös, a bérlő

Az állandó híd építéséről rendelkező, 1836. évi törvény hatására a környék ingatlanjainak értéke egyre növekedett, rövid időn belül több ház is tulajdonost cserélt. Ezt bizonyítja Széchenyi István néhány évvel később keletkezett levele, melyben arról írt, hogy József nádor „kegyeskedett a Felső Duna-soron, az Ilkei- és a Wodianer Rudolf-féle ház előtt fekvő telek egy részét egy idővel felépítendő magyar színház céljára kijelölni.” Az újonnan épült Tánzer-házat ugyanis Wodianer Rudolf, a gyapjúszállításból meggazdagodó nagykereskedő (1788–1856) vette meg, és a negyvenes években már váltóüzletet is feldunaszori házában hirdette.

A Wodianerek több gazdasági vállalkozást vittek sikerre Pesten, többek között támogatták a Hengermalom és a Lánchíd építését, a ház azonban nemcsak miattuk érdemel említést. A Honművész 1839. április 25-i számában egy pompás kőemléket hirdetett, melynek tárgya „Pestnek Duna-melléki legszebb része a' Duna partjával együtt”. Készítője egy bizonyos Paur F. M. pesti architectus, a rajz – mint a szövegből kiderül – a „Wodjaner-ház” második emeletén kapható. Nos, az idő tájt az első emeleten Trefort Ágoston bérelt lakást, majd 1841 szeptemberében beköltözött hozzá a barátja, Eötvös József.

Miután atyja csődbe ment, Eötvös lemondott minden várható örökségéről, „könyveivel s néhány bútordarabbal, mely sajátja volt, a budai várból, atyja lakásáról barátjához, Treforthoz, ki Pesten, az akkori Wodianer-házban, Emmerling szomszédságában lakott – költözködött át” – írja a kortárs sajtó. Otthona pontos helyét aligha lehet azonosítani, a belső tereket ugyanis már akkor átalakították. Eötvös 1842 szeptemberében megnősült, nejével egyszerű háztartást vittek, tavasszal már ve-

lük egy fedél alatt lakott *Berecz Károly*, a politikai titkára is.

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején az újonnan alakult hivatalok befogadására alkalmas középületek hiányában a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a Wodianer-ház néhány szobájában szorongott.

Az elkobzott gyapjú

De a hadi szerencse forgandó, a magyar kormány hamarosan Debrecenbe tette át székhelyét, majd 1849. január 13-án általános népfelkelést hirdettek. Gróf *Almásy Móric* kamarai igazgatási elnök még aznap hírét vette, hogy a Wodianer-féle házban nagy mennyiségű gyapjút rejtgetnek,

abból akarnak pokrócot készíteni a felkelők számára. A raktárkészlet lefoglalásához Almásy katonai segítséget kért *Windischgrätz*től, aki erre *Wrbn*a altábornagyot utasította.

Májusban *Hentzi* tábornok ágyútüze súlyos sebeket ejtett a klasszicista dunaparti házsoron, a Wodianer-házat sem kímélte, s ezzel megpecsételte egy különös fogadalom sorsát. Eötvös József és Trefort Ágoston ugyanis 1841. április 6-án írásban, tanú előtt kötelezték magukat arra, hogy 1865-ig elkészítsenek egy-egy önálló tudományos munkát. Eötvösnek keresztény eszmetörténettel, Trefortnak történelmi tárgyú kötetel kellett jelentkeznie. Trefort az első kötet kéziratát befejezte, azonban

Salzburgban érte őt a szomorú hír, hogy „*a házunk és összes házi javaink, beleértve igen értékes könyvtáramat is, Pest bombázásakor leégett. Nagy veszteség volt, de abban az időben ezekkel a veszteségekkel számolt az ember.*” Treforték hazatelepülve azonn mód felmondták a bérleményt, és átköltöztek a Zrínyi utcába.

Wodianer 1854-ben eladta házát. A következő másfél század nem az épületet csupán jövedelmező befektetésnek tekintő újabb tulajdonosokról nevezetes, hanem az itt lakókról és a legkülönfélébb bérlőkről. Különös véletlen folytán – amire a homlokzaton két, egymásnak felelgető emléktábla utal – e házban alakult meg a Magyar Kémikusok Egyesülete, alig két évtizeddel azután, hogy ugyanitt megszületett *Hevesy (Bischitz) György*, a későbbi Nobel-díjas vegyész. Arra azonban semmi sem emlékeztet, hogy egykoron az első emeleten lakott, híres képgyűjteményével körülvéve, a városegysítés előkészítésén munkálkodó *Wahrmann Mór* nagykereskedő, a Lipótváros parlamenti képviselője.

De ugyancsak itt működött a millenniumi kiállítás irodája meg a rendőrség bejelentő hivatala, a szomszédos István főherceg szálló bezárásakor ide települt át a sakk-kör, az országos kereskedelmi és iparcarnok helyiségeiben pedig hangversennyel egybekötött hölgyestélyt tartottak. E ház adott otthont továbbá a Magyar Kereskedelmi Múzeum irodájának és könyvtárának, 1906-tól múzeumi gyűjteményének is. A harmincas években, a Szabadság téri templom átadása előtt a Belső-Lipót- és Terézvárosi Református Egyház irodáját is ezen a címen kellett keresni.

A második világháború után a megsérült épületet helyreállították, attól kezdve egymást váltották helyiségeiben a különféle minisztériumok.

„Nőtlen” jeligére

A zárt kapuk mögött a masszív falak a fent előadottak ellenére, őriznek még titkokat. Jogos kérdéssel iktatva ide az idézetet.

Vajon ki lehetett az az úriember, aki a Pesti Hírlap hasábjain ezt az apróhirdetést adta fel 1892 egyik borongós, januárvégi napján: „*Egy vagyonos, egyedül álló úr oly önálló hölgy tartós ismeretségét óhajtja, a ki németül igen jól beszél, saját lakása van, melyet édes anyjával, nővérével vagy gyermekével együtt bírhat, napközben tisztas foglalkozás – üzleti dolog, vagy mint tanítónő – után lát, 30 évnél nem idősebb, rokonszenves és kedélyes modora van. Csakis a fenti kívánalmaknak megfelelő hölgyek kéretnek komoly értesítésiüket akadémia-utca 3. sz. 'Nőtlen' alatt a házfelügyelőhöz eljuttatni.*” ●

fotó: Sebestyén László